

Adres:
Berlin-Charlottenburg 2, Postfach Nr.16
Tek nushası 20 Pt.

insanlara hürriyet!

Yıl 3

10 günde bir çıkar

Millî Azerbaycan İstiklâl davasını tervecî edermiş siyasi gazete

Abone: Yılı 2; 6 ayı 1 dolar — No.54

„L'indépendance“

Organe
de défense nationale
d'Azerbaïdjan

Milletlere istiklâlî

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

Milletlerin pozisyonu

Karışan beynelmîl vaz'iyet neticesinde çıkacağı gittikçe kuvvetlenen yeni bir harbin Sovyetler İttihadı tehdit edeceği kanaati karşısında, muhacirretteli ruslar tutacakları pozisyonu şimdiden kararlaştırmak üzere harekete geldiler.

İki görüşün ruslar arasında mücadele halinde olduğu bir daha anlaşıldı:

Başa bir kısım monarşistler ve faşistler olmak üzere, sağlar, bolşevizm belâsını Rusya'nın başından atmak için, Sovyet hükümetinin herhangi bir harbe girmesini fırsat olarak telâkki ediyor ve bundan faydalanmak yoluna gitmeyi zarurî görüyorlar. Tutacakları harpte bolşeviklerin mağlubiyetini arzu ile düşüniyorlar ki harpten artı kalacak herhangi Rusya bugünkü bolşeviklikten daha iyi olacaktır. Bu, daha iyiyi kazanmak için her türlü ziyanı dayanır, hatta bir kısım arzı dahi feda olur.

Halbuki, başta liberallerin maruf lideri Milyukof olduğu halde, sol kanat kimseleri sözde demokrasi prensiplerini giden muhacirler, aksini düşünüyorlar. Çıkan harpte bolşevizmin yenilmesi Sovyetler İttihadının parçalanacağı muhakkak görüyorlar. Bu ise onlarca Rusya'nın parçalanması demektir. Her kısası istiklâlîni ilân edecek bir milletin elinde kalacağına sabik imparatorluğun bolşevizm idaresi altında yekpâre olarak kalması daha iyimdir. Çünkü „bolşevizm geçici, Rusya kalıcıdır“. Bu liberal-demokratlar bolşevizme düşman olmağa beraber. Sovyet hükümetinin bugünkü dış siyasetini makul görüyor, filen burada, hudut dışında iken, kendilerini manen, orada, diktatör Stalin'in yanında buluyorlar. Hürriyet ve istiklâl için fırsat bekleyen gayri rus milletlere haklarını kazanmak inkâmını vermek için bizzat rus milletinin dahi esarete kalmaması ve tarihte misli görülmemiş bir istidat altında her türlü zuluma katlanmasını reva görüyorlar.

Mütezat bir vaz'iyet değişimi?

Tarih her devrinde ve dünyanın her tarafında millî istiklâl hareketlerini liberalizm ve demokratizm icabı olarak, alkışlayan rus radikalleri, iş sabik Romanof sülalesinden tereke olarak kalan araziye taallik edince soğondan de soven kesiliyor, „hürriyetçis ehrar“ olmaktadır çekinmeyor, komünist Rusya'nın müdafasının günün şiarı olarak ilân ediyorlar.

Bu „müdafaaocular“ göre Sovyet hükümetinin mağlubiyetini istemekle Rusya'nın mağlubiyetini istemek arasında hiç bir fark yoktur. Onların görüşünde „mağlubiyetçiler“ vatan hainidirler.

Sağlar da, sollar gibi, hadiselerin istiklâlîcilere fırsat getireceğini görüyorlar. Onlar da ötekileri gibi milletlerin haklarını inkâr ediyorlar. Fakat düşünüyorlar ki bir defa bolşevikler düşsün, Rusya'ya rus hâkim olsun, ondan sonra milletleri tekrar boyunduruğa çekmek kolaydır. Bu bir zaman ve bir kuvvet mes'alesidir. Fakat anadan gelme imperyalistlerden daha çok imperyalist olan liberal ruslar rus nasyonalistlerinin bu sâdâliklerine dudak büküyorlar. Mes'ele o kadar da basit değildir, diyorum.

Görülüyor ki münakaşanın temas ettiği en canlı mes'ele milliyet mes'alesidir. Versay nazımına karşı faaliyete geçen Avrupa ve Asya'daki aktif kuvvetleri teşkil eden harekâtçileri onların en mühim cüz'ünü de bu mes'ele teşkil eder. Aynı zamanda Sovyet-Rusya mes'alesinin de en zail ve en hisli tarafı budur.

Evet, bugün sade Rusya mes'alesi yoktur. Rus mes'alesi demektir, aynı zamanda Rusya'da milletler mes'alesi demektir. Bu milletler cebe konacak ve hesaptan düşecek bir şey değildirler. Bunlar Rusya veya Sovyetler İttihadı denilen kıt'anın en

İstiklâl şehitleri

Solokî menfasında şehit düşen istiklâlî Azeri gençlerinin Azerbaycan'dan aldığımız bir listesini acı teestirlerle aşağıya derç ediyoruz:

1. Doktor Ali Haydar Cavat (Bakülü); 1932-de Solokî'de tifodan vefat etmiştir.
2. Milli ordu zabıterinden İshak Dadaş (Bakülü); 1932-de Solokî'de tifodan vefat etmiştir.
3. Muallim Nadir Seyit (Kazaklı); 1928-de açıkltan vefat etmiştir.
4. Muallim ve Milli hükümet baş vekâleti kâtiplerinden Ali Eşref Necfi (Şekili) 1928-de açıkltan vefat etmiştir.
5. Ağamalı Oğlu Mehmet Ali. Muallim. Bakülü. 1928-de kurşuna dizilmiştir.
6. Ahund-zade. Milli ordu zabitanından. Genceli 1928-de kurşuna dizilmiştir.
7. Hasay Bey. Milli Ordu zabıterinden. Genceli. —1928-de açıkltan vefat etmiştir.
8. Kerim Oğulları. Üç kardeş. Milli ordu zabıterinden. Lenkeranlı. 1928-de açıkltan vefat etmişlerdir.
9. İman Oğlu Dadas. Milli ordu zabıterinden. Bakülü. 1933-de tifodan vefat etmiştir.
10. Zeynel Oğlu Ahs. Milli ordu zabıterinden. Karabağlı. 1933-de tifodan vefat etmiştir.
11. Abbas Ali Oruç. Köylü. Karabağlı. 1933-de tifodan vefat etmiştir.
12. İsrail Şeyhli. Milli ordu zabıterinden. Kazaklı. 1933-de veremden vefat etmiştir.
13. Ahund-zade Mehdi. Köylü. Kazaklı. 1932-de tifodan vefat etmiştir.
14. Rıza Rıza Oğlu. Muallim. Şekili. 1932-de intihar etmiştir.
15. Ahund-zade Hasan Ağa. Muallim. Bakülü. 1930-de veremden vefat etmiştir.
16. Mühendis Nesrullah Bey. Bakülü. 1929-de kurşuna dizilmiştir.

İstanbul'daki Sovyet konsolosu öldürüldü mü?

„Vossische Zeitung“ ve „B. Z. am Mittag“ (Nr. 50, 27. 2. 1934) gazetelerinin İstanbul muhabirleri telgrafla aşağıdaki malumatı vermektedir:

— „Sovyetlerin İstanbul konsolosu Misin oturma odasının banyo odasında öldürülmüş olarak bulunmuş. Vak'ın intihardan veyahut tabii ölümünden ibaret olduğu henüz tesbit edilmemiştir. Misin, G.P.U. tarafından Moskva'ya çağırılmış. Bu sebepten dolayı müsarıfıyeb galiba vatannına dönmekten korkmuş ve intiharı tercih etmiştir.

Türkiye memurları cesedi teşhir etmişler.

ve intiharı mevcut olmadığı neticesine gelmişlerdir. Misin Ankara'daki Sovyet büyük elçiliği erkânına mensup olup, konsoloslığa mensupluğu suri idi. Diğer bir telakkîye göre, Misin G.P.U. ajanları tarafından öldürülmüştür, çünkü Moskva'ya gitmek istemiyormuş. Söylenişine göre, Misin, ölümünün evvelki akşam konsolosluk dışındaki memurlarından birisi ile şiddetli bir münazahada bulunmuştu.

Sonki yıllarda Sovyet diplomatlarından bir çoğu Moskva'ya çağırılarak ya kendilerini öldürmüş veyahut sadece vazifeleri başından fîrar etmişlerdir.“

Lehistan ve Mançuko

„Tass“ ajansının da teyit ettiği veçhile gazeteler Japonya ajansı Renğodan naklen aşağıdaki haberi nesretmişlerdir:

Yol geçenken Çan-Çun'a gelişmiş bulunan Lehistanın Tokyo elçisi, kendi hükümetinin emrile Mançurya vaz'iyetini yakından tetkik için geldiğini teyit eylemiştir. Elçi Moçitski demistir ki:

„Hasıl veren, en zeğin ve, askerî bakımdan, en kıymetli kısımları teşkil ederler. Bu milletler, bir arada sayca da ruslara üstündürler. Komünizme karşı en aktif hareket, her zaman olduğu gibi, şimdi de bu milletlerin oturdıkları yerlerdedir. Rusya'da, merkez gayri milli ve taşkın fikirlerin yakan ve yikan ircaatına sahne iken, bu milletler kendi yurtlarında medeniyet ve hürriyet esasına dayanan demokratik bir idare kurmuşlardır.

Sovyetler İttihadının karışımı bulunacak bir muharebe esasında rus liberalleri veya rus faşistlerinin tutacakları pozisyonundan ziyade burada fırsat bekleyen esir milletlerin alacakları vaz'iyeti düşünmelidir.

Sovyetler İttihadının harbe başladığı esnada milletlerin pozisyonu ne olacaktır?

İşte beynelmîl davada su veya bu kombinenezu kurmak isteyen siyasetleri cidden düşündürmelidir lâzım gelen bir sual!

Millî mücadelemizin faal çalışanlarından işdaş ve arkadaşımız Dr. Mir Yakup Bey çok zamanında yetiştirdiği maruzasile işte bu sualın cevabını vermiş ve Paris'te kendisini dinlemek ve beyan ettiği fikirleri ıstırak etmek için Sosyete Savan salonunda toplanan Rusya mahkûmu milletlere mensup olanlar, canlı birlik salması teşkil eden tesanüt gösterişli milletlerin pozisyonunu tesbit etmişlerdir.

Bu pozisyon nedir?

— „Tokyo'ya dönüşümde ben kendi hükümetime maruzatta bulunarak, Milletler Cemiyetine bulduğuna rağmen, Lehistanın Mançuko'yu tanınmasını teklif edeceğim.“

Su suretle, anlaşılan, Mançuko imparatorluğuna ilk tanıyan Lehistan hükümeti olacaktır.

Bu aynı pozisyondu ki maruzacağım, başlaştığı gibi, 18-nci asrı sonları ve 19-nci asrın başlarından itibaren Avrupa'da geçen içtimai ve siyasi hadiselerin hemen hepsinde kat'î rol oynamıştır. Bu o pozisyondu ki büyük harp esasında savaşsan her iki taraf onunla hesaplaşmış, kendi vat ve hareketlerinde ona en büyük kıymet ve ehemmiyeti vermiştir.

Bu, milliyet davasının hak ve bütün hakların üstünde yürüyün, yaşayan ve fatmin edilmeyeceği iten, titreten ve aksyonlar doğuran bir haktr. Bir hak ki aynı zamanda bir fikir ve kuvvettir.

Komünizmin ve, onun gibi, diğer sosyal fikirlerin ancak ahaliden bir kısmını ayaklandırmak iktidarına malik olmalarına mükabil, halk kitlelerinin hakiki ve hayati menfaatlerini nazara almak suretile, sosyal udelerle yocularan bir milliyet fikrinin, tecrübede, bütün bir milleti, herhangi bir sınıf ideolojisinden daha ziyade bir kuvvete inkişâbistire bildiği parlak misallerle görülmüştür.

Bu müsbet ve faal idenin Sosyete Savan'da toplanan mümessilleri, temsil ettikleri milletlerinin, millî istiklâl uğrunda çavaşlarından zerre kadar vaz geçemeyecekleri bütün çihana karşı ilân ettikleri gibi, rusların gerek sağlarına, gerekse sollarına bir daha anlatılmışlardır ki:

„Milletler hiç bir zaman kendi ideallerından geçmezler — istiklâl almak, onlar

Yüksek mekteplerde „temizlik“

Gegen nushamıza dercettiğimiz Mir Cafer Bağro'f'un raporundan Azerbaycan yüksek mekteplerinde milliyetçilik mevcut olduğu anlaşmıştır. Bu mekteplerin içinde Bağro'f'un en çok hücumuna maruz kalan Yüksek Tıp Enstitüsü idi. Bu mekteplerin başlıca suç, tedrisatı türleştirmeğe cesaret etmeleri olmuştu. Bakü gazetelerinde okuduğumuza göre, („Bakinski Raboçi“, 6. 2. 1934) Sovyet hükümeti bu mekteplerde milliyetçili muallimlerin ihracına şuru etmiştir. O cümleden olmak üzere, Azerbaycan Yüksek Pedagoji Enstitüsü müderrislerinden Cavat Cıvarlı Bey vazifesinden ihraç edilmiştir.

Gazete, Cavat Beyin ders zamanı Sovyet aleyhine propaganda yaptığını ve talebeye milliyetçilik fikirleri aşıladığını yazmaktadır. Aynı sebepten dolayı Yüksek, Tıp Enstitüsü profesörlerinden diğer birinin de ihraç edildiği kaydolunmaktadır.

Sovyet-Japon münasebati gerginleşiyor

Ost-Express telgraf ajansının 10 Mart tarihinde Moskva'dan verdiği malumata göre, Sovyet-Japon münasebati son zamanlar gayet şiddetli bir gerginlik arzlemektedir. Moskva'nın siyasi muhafızları bu yüzden derin bir asabiyet eseri hissolunuyor. Bu ahvali ruhıyeye tercihan olan Sovyet matbuatı büyük bir heyecanla Japonların Mançuko'daki faaliyetini takip etmektedir.

Japonlar tarafından Mançuko'nun muhtelif yerlerinde alcelace çekilmekte olarak askeri mahiyeti haiz bulunan yeni stratejik demir yolu hatları Sovyet matbuatının endişesini bir kat daha çoğaltarak, bütün bu yolların Sovyetler aleyhine açılacak olan harp hazırlığını ifade ettiği dahi kaydolunmaktadır.

Nankin'de bulunan Çin'in Moskva elçisi Dr. Jen gazetecilere yürüttüğü bir münakaşa, rus-japon harbının muhakkak pek yakın zamanda vuku bulacağını beyan ederek bu harbin gayri kabili içinap olduğunu dahi ilâve etmiştir.

Ukrayna'da milliyetçilik

Sovyet matbuatının verdiği resmi malumata göre, Ukrayna'daki milliyetçilik hareketi yeniden şiddetlenmektedir. Ukrayna komünist fırkası merkez komitesinin verdiği bir karara göre, fırkanın Harok merkez komitesine mensup 8 azadan ibaret bir grup milliyetçilikle itihâm olundukları mahkemeye verilmiştir. Aynı zamanda bu grup fırkadan dahi ihraç olunmuştur.

İçin bir haktr. Bu hak uğrunda vuruşmak ise bir ölüm-dirim mes'alesidir.“

İşte bu esaslı mes'elede ne solların teklif ettikleri federasyonu kanan, ne de sağların hileli tekliflerine uyan istiklâlî „Promete“ maktilleri kendi taktiklerini çekimden tesbit ediyorlar. Bu taktik, natiklardan birinin söylediyi gibi, Sovyetler İttihadının mağlubiyetini istemekten ibarettir.

Bittap, Sosyete Savan'daki natıklar gibi, biz de harp istemiyoruz. Harbin çıpık, çıkmıyacağı, şüphesiz, bizim arzumıza bağlı bir şey dahi değildir. Fakat su kadar var ki biz, istiklâlîlar, milletlere istiklâl ve hürriyet getirecek bir hadiseyi iyi gözle karşılarız; çünkü „Sad'ın kulu“ vaz'iyetindedir.

Rusun ne bolşevizmi, ne carizmi, ne liberalizmi, ne de faşizmi bizi bu kulluktan halâls edemez. Yeğâne halâs çarizim kendindedir, kendimiz gibi olanlarla birleşmekte ve menfaatleri bu birlikte olanlarla uyğun gelen beynelmîl kuvvetlerin, arzu olunur şekilde, inkişâfındadır.

Sosyete Savan içtimai, bizi bu istikamet üzerinde hazırlayan bir aksyon almak üzere, şüphesiz, çok değerli bir hadisedir.

Rusya esaretindeki milletlerin istiklâl uğrunda sarf edilmemiş pozisyonlarını gösteren bu gibi aksyonların çoğalmasi ve daha ziyade organik bir sekle gelmesini candan temenni ederiz.

M. E. Resul-zade

Azerbaycan'da millî savaş

Azerbaycan komünist fırkasının 12-nci kurultayındaki maruzasında Mir Cafer Bağro'ya çağrılarını, yani millîyetlenmelerin son zamanlarda dahilde göstermekte oldukları faaliyet üzerinde dahi uzun uzadıya durmuş ve -milletverenlik kullanmakta oldukları taktikleri etraflıca anlatmıştır.

Bağro'nun ortaya attığı bu mes'eale, maruzaya üzerine söz söylenen bir çok mes'ul komünist ricalı taraflardan dahi tekrar edilmiş ve "günün en aktuel vaziyeti bu çağrılarla verusmak, onların yeni taktikleri ve metodlarıyla çarpışmak olduğu" hep bir ağızdan kaydedilmiştir.

Milletverenlik ve sınıf yağmaları siyasi iktisad, hars ve devleti müesseseleri elle rine aldıkları, hatta komünistleri iftiale muvafak olduklarını, Bağro'nun ağızından alınamayan geçen nushamızda kaydedilmiştir.

Azerbaycan komünist fırkası merkezi tarafından ikinci maruzada bulunan İvanof ise "darma-dağın edilmiş ihtilal yağlarının tör-tüküntülerinin, demir birliğini koruyan bolşevik fırkası sıralarına bozgunluk salmağa çalışdığına" işaret ettikten sonra demistir, ki:

"Biz Lenin millî siyasetini çok doğru tatbik ediyoruz. Biz içi sosyalizm, yüzü millî bir hars yaratıyoruz. Onun için de büyük devletçi rus sövnenizme olduğu gibi yerli milliyetçilikle dahi amansız surette verusmaktaız."

"Lenin millî siyaseti" denilen ruslaştırmanın aleyhinde, Azerbaycan komünist fırkası içinde bile güçlü bir muhalefet bulunduğunu gösteren bu sözleri yalnız Bağro'la İvanof'un ağızından işliyoruz. Azerbaycan Sovyet hükümetinin komünist heyeti reisi Hüseyn Rahmanof dahi delellerle alışılganan nüktedane aynı sözleri tekrarlamıştır. Samhor kazası makine-tractor istasyonu yandıkkı politbüro reisi Davidof demistir, ki:

"Köylerde sınıf mücadelesi yeni şekil almıştır. Kolçomak, kolhozlara girmek, bu müessesenin aktif bir emekçisi görülmek, hatta darbaçkar bölüğünde bulunmak ve bu perdeler arkasından bozgunculuğunu devam ettirmek fikrindedir. Kolçomak sabotalar terip ediyor, sosyalizm emlakını tarumar ediyor ve iş hayvanlarını keserek mahvetmek suretile ekim planlarını ikmal edilmemesine sebebiyet veriyor. Kolhozlara kosulmuş olan kolçomak köylü, bu müesseseleri komünist fırkasının ve Sovyet hükümetinin elinden ve nüfuzundan koparmak yolunda çalışıyor, komünistleri köylünün nazarında hürmet ve itibardan düşürüyor, hatta ihtilal aleyhtar teşebbüslere girişiyor ve bu teşebbüslere kaza komünistlerine atfederik, komünist teşkilatı içine ihtilal salmak, komünistleri birbirine verusmaktır istiyor. Sınıf düşmanının bu yeni manevrasını görmeği ve kolçomaklara karşı halkın

hüsumetini uyandıрмаğı becermek lazımdır." Köylünün sınıf savaşına karşı millî birlik esası üzerinde yürüdüğü ve komünistlerin sınıf hükümeti yaratmaktan aciz olduklarını gösteren bu sözleri Azerbaycan merkezi icrayesinin reisi Dr. Mecit Elendi-zade dahi tekrarlamakta, bu köylü millî hareketinin bir Samhor'a mahsus olmayıp bütün Azerbaycan'a samil bir hareket olduğuna işaret etmektedir.

Ağdas kazası müessil Mehdiyef'in aşağıki sözleri köylerdeki vaziyeti çok aydın göstermektedir: "1933-nci yıl, Ağdas kazasında kolçomaklarla siddetli savaşlarla geçmiştir. Azerbaycan komünist fırkasının ve makine-tractor istasyonları yandıkkı politbüroların rehberliği ve yardımları ile Ağdas kazasında kollektivizeyi yüzde 82'ye nisbette yaklaştırdık ve 350-ye yakın kolçomak köylüköylükleri çıkarılmağa muvafak olduk."

Fakat Mehdiyef'in logalanması Don-Kislov'taktan başka bir şey değil, Ağdas kazasında kolhozları "temizlemeden" komünist fırka teşkilatını, mülkiyeti köylülere himaye ettiği için, temamlı ilga etmek lazım geldiğini unutmamak gerekir. Bu hususta Mehdiyef'in nutkunu derceden "Bakinski Raboçi" (13. 1. 1934) gazetesinin aynı nushasında İvanof'un şu sözleri okuyoruz:

"Ağdas kazasının komünist teşkilatında vaktından evvel temizlik yapmak ihtiyacı uyanı. Ağdas her yıl mülkiyetini iftiale edememiştir. Temizlik neticesinde teşkilatın yarısı fırkadan çıkarıldı. Başta du-ran rehber kadrosunun hemen hepsi mülkiyet altına alındılar..."

Genç komünistlerin haleti ruhiyesi de dikkate değer bir mes'ealedir. Azerbaycan genç komünistler teşkilatının merkez heyeti namına kurultayda söz söyleyen Mecit Oğlu genç komünist sıralarının günden güven azalmakta olduğunu şikâyetimiz bir dille anlatılmaktan sonra demistir, ki:

"Azerbaycan köylerinde bulunan 86.000 genç komünistin 11.000-ü hususi mülkiyet sahibidir. Bu mes'eale ile meşgul olmak lazımdır."

Bu "meşguliyet" neden ibaret olacaktır? Şüphe yok, ki mülkiyeti komşomollar kapı dışarı edilecektir. Genç komünistlerin mülkiyet esasını komşomol ve kollektivize hareketine karşı komşomol teşkilatı sıralarını terkederek çekilmeleri, ehemmiyetsiz bir hadise değildir.

Azerbaycan komünist fırkasının Bakı komitesi kâtiplerinden Muzaffer Narimanof söylediği çok hararetili nutkunda milliyetçiliğin kuvvetlendiğinden ve ona karşı siddetli mücadele lüzumundan bahsederek, yerli milliyetçiliğin çıkışlarına karşı "hars ve maarif cephesindeki muvafakiyetleri" sayıp dökmüştür. Millî hareketin istihlal

ettiği cihetleri gösteren bu telâşi nümâyîşlere ne lüzum vardır? Biz Bağro'nun raporundan Azerbaycan millî harsı ve Azerbaycan millî maarifini namına hiç bir şey yaratılmadığını, bugünkü Azerbaycan maarif teşkilatının bir ruslaştırma fabrikası olduğunu görmüşüldük.

Muhalefetin ve mukavemetin bilhassa bu cephele ve millî varlık ile millî bütünlüğü tehdit eden kollektivize cephesinde daha siddetli olduğunun mânası da malûmdur. Daha 12-nci kurultaydan bir kaç gün evvel açılan 21-nci Bakı konferansı münasebetle 6 İkinci Kânun tarihli nushasında yazdığı baş makedaede "Bakinski Raboçi" diyor, ki:

"...20-nci konferanstan 21-nci konferansa kadar geçen iki yıllık müddet zarfında Bakı komünist teşkilatı mekteplerde ve bir çok müesseselerde yerleşmiş olan milliyetçilik tezahürlerini ve ihtilal aleyhtarlıklarını açmak ve işle etmekle meşgul olmuştur."

Bütün bu itirafalar neyi gösteriyor?

Bunlar, Azerbaycan'da milliyetçilik hareketinin derinliğini ve genişliğini göstermektedir. Bu milliyetçilik, edebiyat, matbuat, san'at, ilim ve fen, mektep v. s. gibi sırf hars sahahlerden başlamış, komünist fırkası, genç komünistler teşkilatı, kolhozlar, sovyetler ve fabrikalar da dahil olmak üzere, bütün iktisadî, idarî, siyasi sahahlerde dahi kendisini göstermekte ve hissettirmektedir.

Yalnız Bakı konferansile 12-nci kurultay değil, Maveriya Kafkasya ilke komünist teşkilatının 7-nci kongresi dahi bu mes'eale ile esalî surette meşgul olmuştur. Maveriya Kafkasya ilke komünist teşkilatı mes'ul kâtipi Lavrenti Beriya maruzasında demistir, ki:

"...Savaş yolumuz Tsanak, Menşevik ve Müsavat fırkalarını ifsadın, fırka içindeliği eğilteleri darmağdık etmekten ve milliyeti unsurları vurmaktan ibaret olmuştur."

Bağro'nun fırkince millî hars sahahsında en aktuel siyasi vazife milliyetçilikle ve millî temayüllere vurmaktan ibaret olmalıdır."

"Çünkü, "sınıf savaşının keşgin ve gerşin bir şekil amasile alakadar olarak, yerli milliyetçilik hayatiyet göstermeğe başlamıştır." "Münevver tabaka" "içi sosyalizm, yüzü millî hars" şiarını burjuva milliyetçiliği için istifade ediyor..."

Ukrayna'nın komünist ve Sovyet teşkilatlarında milliyetçilikten ders almak lüzumuna ortaya süren Beriya ilave ediyor, ki: "Ona göre halî hazırdaki merhalerede yerli milliyetçilikle savaşı şiddetlendirmek ve enternasyonal terbiyeyi takviye etmek lazımdır."

Beriya'nın bu hususta hazır teklifleri de vardır:

Beynelmilel vaz'iyet ve Sow, ittihadında milletler mes'elesi

(Geçen nushadan devam)

nedir? Bu suahın cevabını gene Hitler'in kendisi veriyor:

"...Almanya'nın harpten evvelki hudutlarını iade etmesini arzu etmek siyasi bir körlük; muhtemel netice noktayı nazardan ise bir cinayettir. Bunu söyleyen şuna da işret edeyim ki, 1914-de Almanya devletinin hudutları kat'iyen mantıka uyur bir şekilde değildi. Zira çizilmiş olduğu şekli dahilinde o, alman milliyetini mensup ahalinin hepsini devletimiz dahiline ihtal etmiş değildi. Bu hudutlara aynı zamanda makul bir şekilde çizilmiştir de denemezdi, zira coğrafi ve askeri noktayı nazardan çok eksikti. Hasılı bu, salim ve iyi düşünülmiş bir siyasetin mahsulü değil de, alelacele ve kismen tasadüf çizilmiş hudutlardı. Almanya'nın vaktile işgal etmiş olduğu hudutlar dahilinde teşekkülü maksadile tarihte 1914-den gayri daha başka tarihler bulmak kabildir."

Hitler'in bu sözleri simdi bütün alman halkının ağızından düşmüyor. Bu sözler, sulh ve harp mes'elesinde mühim rol oynaya bilecek büyük siyasi amillerden addedeğili. Bu kabil bir beyanatın ifade ettiği mânâ nedir? Aceba bu, Versay muahdesi münchince kaybedilenleri tekrar geri almanın Almanya için bir ihtiyacı olduğuna bir işaret midir? Hitler ve etrafındaki sade-dil adamlar değillerdir, onlar pek iyi biliyorlar, ki imkansız şeyler arkasınca kosulamaz. Zira "Garba doğru açılmak" demek, Almanya mukadderatını tehlike önüne çekmek demektir.

Fransa her zamankinden daha kuvvetlidir ve Almanya onunla harp etmeyi aktından bile geçiremez. Cenuba, Akdenize doğru açılmak ta, değil yalnız Fransa ile İtalya ve İngiltere ile müsademeyi mucip ola bilir, halbuki bu son iki devletle Almanya, degil yalnız iyi münasebet temin etmek, hatta onlardan yardım görmek emelindedir. Bu ciheti, Nasyonol-sosyalistlerin şefi şu sözlerle anlatmaktadır:

"Biz, nasyonol-sosyalistler, harpten

evvelki harici siyasete nihayı bir nokta koyuyoruz. Hareket noktamız, 600 sene bundan evvel ceddadımızın tavakkuf ettiği noktadır. Biz cenup ve garba doğru hareket eden Almanların adet edindikleri akırdan kat'i surette imtina ediyor ve nazarlarımızı Şark'a çeviriyoruz. Aynı suretle harpten evvelki zamana ait koloni ve ticaret siyasetimizi bırakıyor ve istikbalan siyaseti olan arazi siyasetine geçiyoruz."

Almanya'nın nazarı, ileride bir açılma evvelki olacak bir melekete yani Rusya'ya çevriliyor. Bu melekete on altı yıldan fazladır, ki bolşevik tecrübelerinin altında inlemekte ve müstakar bir vaziyet almıyorlar uçurum kenarına yaklaşılmaktadır.

Bu melekete inmek felaket ve mahvine her dakika intizar edilebilir. Bu devlet, siyasi hadiselele doğrudan vaziyet saikle bir araya getirilmiş ve Rusya'ya karşı hiç bir zaman bir sempati hissi beslememiş milletlerin, "sınıf bir ittihad"ından teşekkül etmiştir. Bu milletlerin her biri Rusya'dan ayrılmak için münasip bir fırsat intizar etmektedir.

Hitler'in dedine göre, Rusya'nın kendisinde devlet sevki tabisiine millî münevver sınıf, daima bu melekete kendi damgasını vuran alman rkrına mensup olmuştur. Çar rejiminde, Rusya'nın tarihi, "bir avuç alman, şekilsiz bir kütleyi nasil idare edebildiği" tarihinden ibarettir. Dahası var: "Bir çok aşığı milletler vardır, ki bunlar ancak alman teşkilat ve büyükleri sayesinde muazzam bir devlet haline gelebilecek muvafak olmuş, fakat kendilerinin nizamı muhafaza eden almanların kamvı unsurları baki kaldıkca mevcudiyet göstere bilmişlerdir."

Hitler'e göre, bugün Rusya'dan hiç bir şey kalmamıştır ve melekete hiç bir şey teşkiline kabiliyeti olmayan yahudilerin elindedir. Rusya onlara, dünya medeniyetini tahrip için bir baz olmak üzere lazımdır.

Rusya hakkındaki bu betbinlik Hitler'in evvel gelen daha bazı adamlarda dahi kendini göstermiştir. Nitekim bu betbinlik gibi fransız tarihçi, Rogue, Gobino ve diğerleri gibi fransız tarihçi ve ediplerinin eserlerinde bulmak mümkündür. İsmi geçen ediplerinin fikrinece Rusya'da daima tabii bir şekilde büyük bir anarşi mevcut olmuş ve be-

Alman-Leh anlaşması

Martın birinde Lehistan hükümeti müessesileriyle Almanya hükümeti müessesileri arasında bağlanan iktisadî anlaşmaya göre sekiz yıldan beri bu iki melekete arasında olan gömruk mücadelesine hitam verilmiştir.

İkinci Kânunda başlanan siyasi anlaşma misakının ilerileme ve derinleşmesini gösteren bu yeni bağlaşmadan sonra iki komşu melekete ticari münasebati ile iktisadî sahade beraber çalışmaları dahi tabii inkişaf yoluna girmiş demektir.

Bundan başka yeni anlaşma ile, sade ticari münasebatın yoluna komşusale kalımayp iki melekete arasında yekdiğerine karşı matbuata hücum etmemek üzere maneviyat sahahsında silahsızlanmak ciheti de temin edilmiştir.

"Rus dilini öğrenmelidir. Ruscanın tedris usulunu kolaylaştırmalıdır. Ruscanın tedrisine ehemmiyet vermeliyiz. Gürçüstan komünist fırkası bu hususta Gürçüstan için bir karar kabul etmiştir. Maveriya Kafkasya Federasyonunun öteki azaları-Azerbaycan'la Ermenistan dahi aynı şekilde hareket etmelidir..."

Yani rus dilinin Azerbaycan mekteplerinde tedrisini takviye edecek iktamatta bulunulmalıdır. Ruslaştırmanın yeghlinliği (sür'atı) artırılmalıdır. Bu suretle, "enternasyonal terbiyeyi" takviye edilmiş olacak ve Azerbaycan milliyetçiliğinin önü almış olacaktır.

Biz Bağro'nun raporuna hasrolunan geçen yazımızda hedefin Ruslaştırılmadan ibaret olduğunu gösteren Stalin'e ait "kelamdan" bahsetmiştik. İlk mekteplerden başlanmış yüksek mekteplere kadar tedrisatı rusca yapılan, içtima ve konferanslarda rusca konuşulan Azerbaycan'da bundan sonra rusca bir kat daha takviye edilecektir. Yani "içi" gibi "yüzü" dahi ruslaştırılacaktır. Bu suretle türkleştirme ve milliyetçilik "tehlikesinin" önü almış olacaktır.

Fakat raporlardan ve raporlar üzerinde söylenen sözlerden anlaşılmsıtır, ki Azerbaycan'da faaliyetini artıran milliyetçilik bugün mevcut olan parçalamaya ve ruslaştırmaya karşıdır.

Bugünkü ruslaştırmayı ve rusun her sahahdaki hakimiyetini millî varlığımız için bir ölüml tehlikesi addeden münevver nesil, bu yeni teşebbüsü derin bir nefrette karşılayacaktır. Ona göre ileride, Azerbaycan'da milliyet hareketinin daha ziyade şiddet kespedeceğine beklemek icap eder...

Azerbaycan'ın münevver nesli yeni, pek ağır ve pek mes'uliyetli snaklar karşısında bulunmaktadı. Bu ona şerhli savasta muvafakiyetler dileriz.

Mirza-Bala

melekete, üzerinde daimi ve aktif taziyat kâldığı gün dağmık bir hale gelecek parçalanmak istidadını göstermiştir. Bu melekete kat'iyen istikrar yok ve her yüz senece bir, melekete tahrip ve anarşiyeye götürür bir buhran kendini gösteriyor.

Bunu müteakip Rusya'nın yeniden kendini toplaması ancak evvelce müdahale etmesinde mümkün ola bilir. Buna tarihte misal aramak lüzüm gerek tatarların, lehlerin, almanların müdahalesi gösterilebilir.

Bu suretle Rusya, ufak bir dokunma neticesinde muhtelif istikametlere yuvarlanan bir küme küreciklere benzettilebilir. Ve bugün Rusya hakikaten yarıyorsa ve mevcutsa, bu ancak başı üzerinden bolşevik yumruğunun eksik olmadığındandır.

Fakat bolşevizm de tipki çarizm gibi, iktisadî, siyasi, askeri ve diğer sebeplerin tesiri altında çökmek üzere. Çökecektir, çünkü hakimiyet yazılıyacak, yazılı hakimiyeti ise rus tabiatı kabir edemiyor.

Sovyet rejiminin çokluğu gün, hiç şüphe-siz, XIX-nci asrın medeni kazançlarını yüz sene için imha edebilecek büyük bir anarşi ve tahribat başı gösterecektir.

Hitler'e göre, bu müsademede ve tahribat bu yakın gelecekte vukubulacaktır. Ve ilave ediyor: "İste, "tarihi vazifeyi" ifa etmek zamanı gelecektir. Bu "vazife" de alman köylü kolonilerini, "iyice intihar edilmiş yerlere" göndermekten ibaret olacaktır."

Bunu söylerken Hitler'de bir müdevvili geruru göze çarpmıyor: o bütün Rusya'yı değil, ancak bir kısmını, yani ziraat için elverişli ola bilecek yerleri ve bazı sanayi muntakalarını ele geçirmek istiyor.

Hitler tefekürününun felsefi-siyasi esasları iste bundan ibarettir. Bu fikirler nasyonol-sosyalist hareketinin — ta zühurundan beri — esasını teşkil etmiş ve zaman geçtikçe hiç durmadan ilerleyerek Hitler'in hükümet başına gelmesine nihayı şekline bulmuştur.

Simdi, Hitler'in Almanya'nın hakimi mutlakı mevkine geldiğinden sonra şöyle bir sual çıka bilir: "Aceba Hitler bu iderinin tahakkukuna simdi teşebbüs edebilir mi? ve ideleri derhal yerine etmek kabil mi?"

Cevap olarak deme bilir, ki bugünkü siyasi vaziyeti buna pek te müsait değildir. Unutmamak, ki Hitler ve etrafındaki adamlar her bir siyasiyedirler ve böyle olduk-

Şehitler

Yeni Kurbanlar! ... Yeni şehitler! ... İstiklâl kurbanları! İstiklâl kurbanları! Bu sayısında adları zikrolunan bu büyük ölümlerin mesleklerine baktınız mı? — Muallim, doktor, zabıt, mühendis, ekinçi! ... Onların nerede ve neden şehit düştüklerine dikkat etmez mi? — Veremedim, tifodan, açlıktan, rus kurşunundan ... Solofki'de! ... Sair Gültengin'in, çok yerinde olarak "Buzu Zehnekinin" adını verdiği Şimal dedinizdeki, daima kıski, daima gecesi ve 30-40 dereceli soğuğu ile marul "Solofki" adlarında! ...

Azerbaycan'ın dört bir tarafından, Bakü, Gence, Karabag, Seki, Kazak ve Lenkeran gibi yerlerden, milletten her meslekünden almış ve hep münevver gençlerden mürekkep bu kâfile, istiklâl ve hürriyet için vurusun ve can veren Azerbaycan'ı temsil ediyorlar. Onlar Solofki menfesindeki kız çellâtların gayri insani muamelelerine karşı protesto olmak üzere 20-25 günden ziyade devam eden açlık grevi yapmış ve onun neticesinde şehit düşmüşlerdir. Onlar, Cen-net kadar güzel olan Azerbaycan'dan ayrıldıkları ve cehennem kadar zalim bir iklimle atıldıkları için, solum gümüşlerdir. Onlar tifodan, açlıktan ölmüşler. Onlar kurşuna dizilmişler. Hürriyet ve İstiklâl istedikleri için, Hürriyet ve İstiklâl uğrunda, Azerbaycan'ın kurtuluşu yolunda ölmüşlerdir.

Onlar, bu büyük şehitler canlarını, kanlarını vermişler. Azerbaycan canlanış ve yaşasın diye ... Şehitler, yalnız 16 kişiden ibaret değildiler. Yüzlerle, binlerle.

O kara liste, bilsevic cehenneminden bize kadar gelebilecek bir damladır. Onun döndüğü yıldır, yurdumuzda istiklâl etmiş vahşi rus, on dört binlerle insan halmiştir.

Azerbaycan'ın, istiklâl mehrabine verdiği binlerle şehitleri, binlerle yiğitleri, mahkûmları vardır.

Bu liste son kurbanlardan ancak bazilerini gösteriyor.

Fakat, ölen, can veren, ızdırıp çeken, vurusan, şehit düşen istiklâlci neslin kimerden ibaret olduğu hakkında bir fikir edinmek için bu liste de kâfidir.

Milletin dimağı, gözü, ağız, dili, kalbi, eli, bütün varlığı olan münevver gençliği! ... Muallim, doktor, asker, mühendis ... Ekinçi ve köylü ...

İstiklâl savasının, hürriyet ve kurtuluş hareketinin derinliğini, genişliğini ve sağlamlığını her temel üzerinde durduğumu açık ve aydın gösteren bu mukaddes şehitlerimiz bize, biz vurusan nesle büyük bir vazife tahmil ediyorlar.

Şark'a doğru açılma" programının ta-hakkuku için bir çok amillere ihtiyaç vardır. Meselâ, bu amillerden biri Almanya'nın her şeyden önce Lehistan ve Baltik devletlerle anlaşmasın ve garbi Avrupa büyük devletlerinden birinin müzaheretini göstermesi lâzımdır. İşte, Almanya harici siyaseti de bugün bu müsait zemini hazırlamak yolu üzerinde yürüyor.

Rus muhaceretinin pozisyonu Bu suretle, görüldüğü ki Sovyet Rusya iki mühim siyasi âmil karşısında bulunmaktadır. Bir taraftan şimdiki olmasa dahi, ileride açılmasın isteyen Almanya'nın tehdidi karşısında bulunuyor. Bu, "Drang nach Osten" e Almanya tarafından gerek dahilideolojik ve gerekse real yani Hitler ve Rosenberg'in yeni harici siyaseti cihetinden hazırlık yapılmaktadır. Diğer taraftan Sovyetler hakiki bir Japon tehlikesi altındadır. Japonya ile Almanya arasında gidiş bir mübahasetin mevcut olduğu dahi ihtimal dahilindedir.

Kendilerini bu vaz'iyet dahilinde hissedilen bolshevikler, her tarafta yardım aramakta, her kapıyı çalmakta ve her türlü fedakârlığa hazır bulunmaktadırlar.

Fransa gibi bir dost, hatta bir müttefik kazanmak arzusunda bulunmaları dahi bu endişe ile izah edilebilir. Versay mahadesinin düşünkü barışın düşmanları ve Milletler Cemiyetini gülmeye gören Moskva ricaleri, bugün Avrupa'da sulh ve asayişin esasları gibi gördükleri Versay muahedesinin en harareti bir müdafii kesilmişlerdir. Litvinof kendi nutuklarında Milletler Cemiyetinin faaliyetini metederek bu müesseseyi müdafaa ve nütüzünü takviye lüzumunda bahsediyor.

Aynı gaye ile Moskva, Japon tehlikesi esasında Amerika'nın Sovyetlere tahdikde bulunacağı ümidinde Amerika tarafından tanınacak için her türlü fedakârlığa bulunmaktan çekinmez.

Yukarıda tasvir edeceğimiz vaz'iyetin rus muhacereti üzerinde akisler yapacağı gayet tabii idi. Nikietin rus muhacereti içerisinde mevcut bir çok cereyanlardan şimdiki ikisi bu mes'eleleri umumun nazaran arz edecek bu hakiki fikirleri beyan ediyorlar. Milli liberaller müessesli Miliyukof-

Azerbaycan'da petrol istihsalı

Geçen nushalarımızda kaydettiğimiz üzere, Sovyet hükümeti 1934 zarfında Bakü petrol ocaklarından 22.000.000 ton petrol istihsalına karar vermiştir. Şimdi bu programın kabili tatbik olmadığı anlaşılmaktadır. "Bakinski Raboçi" gazetesinin 2 Şubat 1934 vazidına göre, İkinci Kânun ayının 31 gününü zarfında bütün Bakü petrol ocaklarında 1.492.503 ton petrol hasil olmuştur, ki aylık programın 83% nisbetini teşkil eder. Aynı gazetenin 3, 4, 5 ve 6 Şubat tarihli nushalarında malomata göre, istihsal günden güne düşmeğe başlamıştır. Meselâ, 1 Şubatta gündelik program 81,5% nisbeti (47.173 ton), 2 Şubatta 81,3% nisbeti (47.164) istihsal edilmiştir.

"Bakinski Raboçi" gazetesinin 5 Şubat tarihli nushasında Maveyayı Kafkasya ölke komünist fırkasının kâtibi umumiisi L. Beriya tarafından imza edilen aşağıki emirname dercedilmiştir: — "Son günlerde petrol istihsalının düşmeğe devam ettiğini ve Azerneti komite-sinin İkinci Kânun planını ikmal edemediğini nazara alarak Amazi, Agrba, Ahund-zade, Bely, Vasilkin Kudryavtsek, Lordkipanidze, Naranimof ve Hüseyin Rahmanof yoldaşların hemen Bakü'ya hareket etmeleri ve mahelinde lâzımı tedbir almaları emrolunur. Şubat ayından gündelik program 58.000 ton-dur. Bundan başka İkinci Kânun ayından kalan açığı da doldurulmalıdır."

İstihsal işleri gibi sevkıyat işleri de yolunda değildiler.

"Rakinski Raboçi" (2 Şubat 1934) gazetesinin yazdığına göre, İkinci Kânun zarfında Bakü'den Rusya'ya demir yolu tarikiyle yapılan petrol ihracatı aylık programın 90% nisbetinde ikmal edilmiştir. Umumiyetle her ay zarfında Bakü'den demir yolu ile 29.799 sistem petrol çıkarılmıştır. Aynı gazetenin yazdığına göre (12. 2. 1934) Şubatin 10 gününü zarfında demir tarikiyle Bakü'den 206.697 ton petrol ihracat edilmiştir. İhracatın sür'atını öğrenmek için şunu söylemek kâfidir ki Şubat ayının 10-nada çıkarılan 14.788 ton petrol günlük programın 64% nisbetini teşkil eder.

Sarılsız demir bir bütün halinde, istiklâl bayrağı altında, istiklâl yıldızına doğru yürümekte devam etmektedir!

Bütün güçlerimizi birleştirmeli, tam zafere kadar, durmadan çarpışmalıyız.

Aziz şehitlerimiz intikamını yalnız bu suretle ala bileceğiz.

Onlar istiklâl için ödüler. Onların mukaddes hatıraleri önünde hürmetle eğilelim.

V. Nuh-Öğlü

un Londra ve Paris'te iki çalsı kuşu buldu ve Mladoroslar Kazum Bek'in ağızla fikirlerini söylediler.

Sovyet Rusya ile Japonlar arasında bir harp çıkacağına ihtimal veren rus liberalleri lideri rus muhaceretini bolshevikler müdafaa davet ediyor. Zira — diyor — şimdiki vaz'iyette herhangî bir milli hükümetin takip edeceği siyaset ve politik de ancak bolsheviklerin yaptığı gibi ola bilirdi. İşte Miliyukof da sırf bu maksatla rus muhaceretine müraacat ederek rus imperatorluğunun vahdetini muhafaza için bolshevikleri müdafaa etmelerini tavsiye ediyor. "Almanya — diyor — aynıle eski Almanya'dır. Harbiumuni esasında almanlar hakkında ne düşündüğümüzü unutmayalım. Vaz'iyeti ancak, Almanya aleyhine mühteh bir cephe teşkil ettiğimiz zaman kurtara biliriz. Lehistan'ın pozisyonu belli değildir. Hakeza İngiltere ve İtalya'nın pozisyonunda dahi bir sarahet görmek mümkün değildir."

Miliyukof, rus muhaceretine müraacat etmekte — hakikat halde — muhaceretin başı üzerinden bütün rus milletine hitap ediyor. Fakat unutmamalı, ki bugünkü Sovyetler İttihadi dahilinde sayca daha fazla bir yekün tutan diğer milletler de mevcuttur.

Miliyukof, noden bunlardan bahsetmiyor ve bunu meskut geçiyor? Çünkü bu mes'eleyle temas etmek iş gelmiyor, zira bu milletlerin ne gibi bir pozisyon işgal ettiklerini pek ala biliyor.

Miliyukof, çok telâşa: "Rusya'yı bölüyorlar" diye bağıyor.

Hayır, bu tarzı ifade doğru değildir. Herkesle malûm bir hakikattir, ki Rusya'yı bölen yoktur. Rusya kendine parçalanıyor. Eklemlenmiş bir halde bulunan devletlerin mukadderatı her zaman aynı olmuştur ve tekmill tarih vak'alar aynı şerait altında aynı seyrî takibi eder ve aynı neticeleri verir. Avusturya-Macar ve Osmanlı imperatorluklarını böldüler mi? Yoksa kendileri mi parçalandı? ...

Miliyukof, muhtelif Avrupa merkezlerinde çalsın istiklâlcıları itham ediyor ve söylediğine göre gönüllü k'at'aları teşkil edildikleri hakkında şayialar devoran etmekte ve bütün bunların hepsi Rusya'yı parçalamak gayesile yapılmakta imiş.

Bu hususta bizim hiç bir malûmatımız

İstiklâlcılar cephesinde

Dr. Mir Yakup Beyin maruzası münasebetle milletler müessesilerinin beyanatları

Dr. Mir Yakup Beyin, işbu nushamızın mahsus kısmında dercolunan maruzası üzerine mecliste hazırlananlar tarafından aşağıdaki nutuklar söylennmiştir:

İlk sözü knyaz Galitsin almıştı. Galitsin demir işi, bu teşkilat, ilk günden itibaren yüz-yüze gelişti milliyet mes'alesini hallederek dedi ki: Rusya imperatorluğuna dahil bütün milletlerin kurtuluşu bolshevik müdafiiyle mücadelenin zaruri şartıdır.

Hatip, kaç yıl evvel beş maddelik bir program tanzim ettiğini ve bir çok defa Avrupa gazetelerinde neyrolunan bu programın birinci maddesi, İhtilâl esasında istiklâlcilerin ilan etmiş milletlerin istiklâlcilerin tanınmaya olduğuna söylemiştir. Fakat hatip şunu da kaydetti, ki bu tanınmayı kat'i telakki etmiyor ve müstakbel Rusya'nın federatif esas üzerine kurulmasına taraftarıdır; fakat bu federasyon cerebni ilhak şeklinde olmayıp, hür milletlerin serbest anlaşmaları neticesi olmak üzere teşekkül etmelidir. Gelecekte mes'elenin hâlline itiraz eden hatip, bütün muhacerileri, o cümleden rusları dahi, müsterek düşmana karşı bütün kuvvetlerini birleştirmeye davet ediyor.

Galitsin'den sonra Profesör Svatikof söz alıyor. O, kendisini eski bir federalist diye takdim ediyor ve delil olarak ilmi eserlerini sayıyor. Bu eserlere göre Rusya muhtelif etnik vahitlerden ibaret olup mütecasim bir vahdet değildir. Natık Rusya tarihî derslerinde imperatorluğa dahil milletleri de tarihini geçirmiş, Bundan başka Sorbon'daki derslerinde ayrıca, "Rusya müstemlikeleri" namıyla bir kurs vermekte imiş ve bu müstemlikeleri de Kafkasya ile Türkistan'dan ibaret biliyor, çünkü Rusya bu memleketlerde acıkcasına müstemlike siyaseti yürütmekte idi. Hatip, şimdiki S.S.S.R.-i bir federasyon karikatürü almakla beraber onun esasını teşkil eden idein doğdu olduğunu söylüyor.

Profesör Svatikof'tan sonra, içtimaî ri-yaset eden Milli Ukrayna Cumhuriyetinin hariciye nazırı Profesör Şulgin, Dr. Mir Yakup Beyi, çok kıymetli maruzası münasebetle tebrik etmek için söz alıyor. O, maruzasının vazetdiği siyasi esaslarla temale mutabiktir. Onun fikrine, istiklâlcıların rusların teşkilâtçılık ve istiklâlcılık rollarını ihmal etmemelidirler; bilakis onları bir düşman telakki ederek, onlarla mücadele için var kuvvetlerini sarfetmelidirler.

Profesör Şulgin sözünde devamla diyor, ki:

Bunun doğru olduğunu farzetsek bile, bunda hayret edilecek bir cihet bulunmaz. Zira geçen asrın 20-nci senelerinde Osmanlı imperatorluğuna karşı isyan eden yunan millî hareketi Rusya'nın tesiri altında başlamış, onun tasvibi, maddi ve manevi yardımla hareketle gelişti. Aynı suretle bu hareket, o zamanın rus terakkiperver bir kesirinin müzaheret ve müdafaaasına "Heterya" namıyla maruf, hükümet ve hazineye malik iyice müteşekkil yunan cemiyetinin teşkilî Odessa idi ve, malûm olduğu üzere, bu mekâlati gene rus parasile 1821-de Moldavya'ya girme suretille isyana teşebbüs etti.

Yunan hürriyeti yolunda mücadele için ta Yunanistan'a kadar giden İngiliz Bayron ve general Vürtemberski Norman, yunan muhpleri gönüllü k'at'alarının başında duruyorlardı.

Hürriyetleri için çalsın bütün Balkan devletlerini de Rusya müdafaa ediyordu. Avusturya-Macaristan'daki milli istiklâl hareketini tahrik eden de Rusya idi. Rus liberalleri de bu siyaseti tamamen doğru buluyor ve müdafaa ediyorlardı.

Yakın mazide, harbiumuni sularında Paris'te ikamet eden Benes ve Masarik Avusturya-Macaristan imperatorluğuna karşı mücadele ediyorlardı. Halbuki o zaman Benes'in hareketleri rus terakkiperverleri tarafından hiç bir itham ve itiraz maruz kalmıyordu. Binaenaleyh bir şey için iki ölçü olmaz. Prensip her yerde prensipir ve her yerde aynı şekilde tatbik edilmelidir.

Fakat rus liberalleri bugün kendi prensipierine ihanet ediyorlar: Rusya haricindeki milletlerin istiklâl fikrini müdafaa ettikleri halde, Rusya dahiline gelince, buradaki milletler üzerinde rus hakimiyetinin en maharetli taraftarı kesiliyorlar. Rusya'da demokrasi imkânsızdır. 1917 tecrübesi bu ciheti bariz bir surette gösterdi. İhtilâl esasında rus liberalleri kendilerinin bolca kelime ve bitmez-tükenez söz kalabalığıyla ortaya çıkarmaktan başka bir şey yapmağa müstait olmadıkları pek ala göstermiş oldular. ...

Netice meydandı. İhtilâl feci bir şekilde nihayet buldu ve bolshevik yurruğunun hakimiyetini ortaya çıkardı. Bu, Rusya gibi büyük ve çok milletli bir memlekette Mil-

Maalesef, knyaz Galitsin ve Profesör Svatikof gibi adamlar, rus cephesinde yalnızdır ve biz, bize kat düşman olan rusların ekseriyetini hesaplamak mecburiyetindeyiz. Rusların mübahireti devrinde hiç bir şey öğrenmediklerine kanaat getirmek için, rus matbuatında general Denikin ile Profesör Miliyukof arasında cereyan etmekte olan yazışmaya bakmak kâfidir. Yalnız, bir çoklarını ciddi bir siyaset adamı diye tanıdıkları Prof. Miliyukof gibi maruf bir âlimin siyasi ceahlette bu kadar ileri gitmesine hayret edilebilir. Müstakbel "imperatorluk" namına o, bolshevik rejimine tahammül etmeğe, hatta ona yardıma bile amadedir. Onun fikrine göre, bolshevikler gecir, Rusya işe daimi imiş. Pekî, bu maddi ve manevi imha rejiminin gayri muayyen bir müddet daha, yaşamakta devam ettiği takdirde, bu daimi" Rusya dan ne kalır? Bu milletlerle insanın, imperatorluk namına mahvolması içinde aletulum bugünkü harekete Prof. Miliyukof âlimden ziyade general benziyor, ona Kembric çibbesinden ziyade general uniforması yakışır.

Fakat, bitarafane itiraf edelim, ki âlim de general de düşüncelelerinde utopiktirler, çünkü onlar Rusya'yı kurtarmak istiyorlar, aynı zamanda ne bahasına olursa olsun, imperatorluğu diriltmek fikrindeyler. ... — Ve o diriltilecektir del — (Yerden heyecanlı bir ses).

Profesör Şulgin meclise dönerek diyor, ki: — "İşte, size, imperyalistlerin gayri ş'eni hayallerine canlı bir misal! Karşınızda köçümlük, sefil, aç, hatta, belki bir dilim ekmeğe muhtac bir muhaceridir; fakat o ne az, ne çok — ancak imperatorluk istiyor.

Onun sebatı, şüphesiz, ki hürmete lâykıtır; fakat onun da unutmamak lâzımdır, ki Rusya'yı bugün bulduğunuz vaz'iyete sokan aynı sebat ve aynı kör inat oldu. Lenin, hakimiyeti eline almakta imen Boğazlar ve imperatorluk diye bağıyorlardı, milletleri tereddidi ve mahvolmak ucurunu kenarında iken gene aynı hayallerle meşgul oluyorlar. Hayir etmelidir! Eğer siz hakikaten Rusya'yı kurtarmaya düşünürsünüz, imperyalizmden vaz'geçiniz, kendi milli devletinizi kurunuz, kendi milletinizin saadetine düşününüz ve başkalarının vaz'geçiniz."

Natık, Prof. Svatikof'a cevap vererek demistir, ki:

"— Hâlî hazırda federasyon tekliifi yer-siz ve lüzumsuzdur, çünkü Rusya'nın istiklâl edeceği bir federasyonu Ukraynalılardan kimse titand edemez. Bilahere bolshevikler tarafından katledilen maruf âlimlerden Prof. Koşokşin, daha 1917-de, rus-ukrayna müzakereleri zamanında, federasyonun gayri (Arkası IV-nci sahifede)

uyukof tarafından tereddidi demokratizm imkânsız olduğunu sarahaten göstermiş oldu. Burası için bir Sezar veyahut ta bir diktatör lâzım idi.

Hür ve demokratik bir rejimde Rusya'nın parçalanması gayri kabili içti-naptır, zira bu memleket gerek coğrafî ve gerekse kavmi, ahalkı bir vahdet yektir. Bu imperatorluk tabii bir şekilde değil, zorla vücude getirilmiştir. Binaenaleyh Rusya dahilinde daima harekete gelen kuvvetler, merkezdin kaçan kuvvetlerdir ve sun'î surette vücude gelişmiş bu devlet herhangî bir sarsıntı neticesinde çökmeye mahkûmdur.

Miliyukof'tan başka bu mevzu etrafında Mladoroslar da kendi fikirlerini söylemişlerdir. Fakat bu hareketi idare edenlerin ne istediklerini anlamak bir parça zordur. Mladorosların fasist-monaşist programları, kat'i bir şekilde vaz'edilmiş bu mes'ele için bir cevap veremiyor ve Mladoroslar tarafından ortaya atılan fikirlerden muayyen bir netice edilecek imkânsızdır. Yalnız şu kadar kaydedilebilir, ki Miliyukof'un fikirlerini nazarı olarak kabul eder gibi gözükmüyorlar, fakat aynı zamanda bolsheviklerle mücadele etmek lüzumunu ileri sürüyor ve rus muhaceri matbuatına akseden malûmata göre, Mladorosların lideri Kazum Bek, maruf Belmont-Avalof'e münesabata, hatta müttefik bir hale gelmiştir.

Bu hubusta Denikin de fikirlerini söylemiştir. Denikin'in fikirleri üzerinde fazla durmayacağız. Şu kadar söyleyelim, ki general Denikin, Kafkas şif milletlere malûm bir şahsiyettir. Denikin şif milletlere darbe yemisti. Bolsheviklerle mücadelenin en harareti anlarında general Denikin bolshevikleri mağlup etmekte ziyade, Kafkasya'yı istila etmeği düşünüyordu. İşte onun siyaseti neticesindedir, ki hürriyetleri için çarpışan milletlerden bir kısmı nevmir bir vaz'iyete selameti bolsheviklere mütemayyi bulunmakta görüldü. Bu suretle, denilebilir, ki kendi arkasınca bolshevikleri getiren. Denikin olmuştur.

General Denikin'in bugünkü pozisyonu gösteriyor, ki o yeni hiç bir şey öğrenmediği gibi, eski seyhleri de unutmamıştır. Lütfen şahifeyi çeviriniz.

İstiklâlcılar cephesinde

kabil olduğunu isbat ediyordu; çünkü federasyona girecek azalardan bazıları haddinden çok büyük, bazıları da çok küçüklerdi, diyor. Öyle ise biz federasyondan ayrılmış istiklâlcimiz ilân etmek mecburiyetindeyiz, diye cevap vermiştir.

Şimdi, bilhassa Sovyet federasyonu tecrübelerinden sonra, Prof. Kokoskin'in isteğiyle, haklı olduğu meydana çıkıyor ve büyük milletlerle federasyon aktoğmetinin küçük milletler için çok tehlikeli olduğu anlaşılıyor. Tabii ki münasebat ve alaka lâzımdır, fakat bunun için de beynelmîl muahedeler mevcuttur.

Hâl hazırda Rusya'yı parçalamaya projeden çok bahsedilmekte, fakat ben açık söylüyorum, ki bu takside bir işitir emiyorum. Bizce Ukrayna Rusya'dan ayrılmıştır ve biz bu emrivakidî tanınmasından çalışıyoruz.

Almanların planı (ki eğer şayialar doğru ise) bizi asla korkutuyor; çünkü onusuz da ahali kesif olan Ukrayna'nın kolonize edileceğini düşünmek güçtür. Fakat biz esasen Carp devletlerle sıkı teşriki mesai taratıyoruz.

Bizce her millet, her şeyden evvel kendi kuvvetine dayanmalıdır, fakat bu, haricet tekilf edecek yardımcı tecedeğiz demek değildir. Bunun böyle düşünmek güçtür olduğu, çünkü biz diyoruz, ki yeni teşekkül eden devletlerden hiç biri haricet yardım almadan kurtulamaz. Fakat biz bu yardımcı bir şartla ala biliriz: aramızın temayizi ve masuniyeti bu arazi üzerinde Ukrayna milletinin hakimiyet hakkının tanınması şartı. Bu şartlara karşı gelenlerin hespile mücadele edeceğiz. Nasıl, ki bolşevik müstevillerle mücadele ediyoruz. Ben "Biz" derken, bir tek Ukrayna'yı değil, onun vaziyetinde bulunan bütün milletleri kast ediyorum."

Profesör Şulgin'den sonra Şimali Kafkasya müessili İbrahim Bey Cuhik söz alarak, maruzanın fikirlerini temamlı işitir ettiğini kaydettikten sonra, ruslara itimat edilmemesini istiklâlcılara tavsiye etmiştir. Çünkü tarih görüyor, ki ruslar daima mecburiyet karşısında oldukları zaman itilaf teklifleri yaparlar. Fakat ihtiyac reolunca, onlar hemen asl yüzlerini göstermeğe başlarlar ve mahkûm milletlere tasallit ederler.

Alibeyi Abas Bey Azerbaycan namına söz alarak diyor, ki: istiklâlcıların ruslarla münasebatı daima pazarlıya benzemiştir. Rusya daima verecedinde daha az teklifler yapar. Hatip federasyona itimat ediyor, gerçi vakitle federasyon sözüni teşvik bile istemiyor bugün federasyondan bahsediyorlar.

Gürcistan ricalinden Amiradibi ruslara muhacaatın diyor, ki: Gürcistan bir defa Rusya ile federasyona girmiştir, fakat Rusya ilk fırsatın istifade ederek onu ihlak ve Evvelce olduğu gibi — hareket noktası — bolşeviklerle mücadeledir. Aynı zamanda istiklâli milletlere de mücadele ederek onları mahkûm bir vaziyete sokmaktır.

İstiklâlcılar

İşte görüyoruz, ki yalnız bolşevikler değil, milliyetçi rus muhacereci dahî harpen koyuyor. Zira harp, Sovyet rejimini olduğu gibi imperatorluğu da tehlike altında bulunduracaktır.

Şuna işaret edelim, ki çarizmin sukutunu tevli eden sebep, Rusya'nın girişmiş olduğu iki harbin muvafakiyetsizliği neticesinde hissule gelen yorgunluk ve ahlak sıkı idi. Bu harplerden biri Asya'ya mütevaccih, yani Japonya'ya karşı idi; Diğeri Avrupa'ya, yani Almanya'ya karşı mütevaccih bulunuyordu. Her iki harp, Rusya'nın daimi hedef ve programı teşkil eden tek bir gaye için yapıldı: ufk milletleri mağlub ve imha etmek ve bunu yaptuktan sonra istilâ edilecek arazi tarikle sicak denizlere, Bahri Muhihi Hindi ve Akdenize cımak . . .

Rusya imperatorluğunu deviren başlıca sebeplerden biri de, hürriyete can atan bütün gayri rus milletlerin çar hakimiyetini karşı besledikleri hüsumet ve nefret hissi idi.

Şimdi, galiba tarih tekerür ediyor. Gene aynı Rusya'nın (Sovyet) aynı memleketlerle, yani Japonya ve Almanya ile müsademe geleceği ihtimali orlaya çıkıyor. Yukarıda Rusyanın Almanya'dan daha evvel Japonya ile müsademe gereğinin muhtemel olduğunu işaret etmiştik.

Bugün, vaz'iyet çar rejiminde olduğundan daha başkadır. Sovyet İttihadı dahilinde milli hissin mühim bir rol oynadığı söz götürmez bir hakikattir. Bu his geçici bir merhale değil, beşerî medeniyete has bir unsurdur. Sovyetler İttihadı dahilindeki milletlerde milli his azalmak değil, bilakis gün geçtikçe artmakta, kuvvet bulmakta ve dinamik bir şekil almaktadır. Zira, "bir millet demek, daha yüksek şekiller almağa çalışan „ruhî fert" demektir."

Gerek bolşevikler ve gerekse çar Rusya'sı diğer milletleri kendi fikirlerinde eritmek ve onları ruslaştırmağa gayret ediyorlardı. Fakat daima aksi netice elde ediliyordu:

istilâ etti. O günden itibaren, vaki olan müteaddit kıyamla rağmen, Rusya Gürcüstan'ı elinden bırakmamıştır.

Şamba Balinof — Kazacıların kurtuluşuna, Kazakî cumhuriyetlerinin ihya ediliş müstakil Kazakî devleti kurulmasına çalışan „Hür Kazacılar" namına söz alarak maruzayı ile temamlı mutabik olduğunu kaydettikten sonra demiştir, ki:

„Bir yandan S.S.S.R., öbür yandan Japonya ile Almanya gibi iki siyasi amil arasında kalan bir çok siyasiyer, anlaşılmasın bir hata neticesinde, çihan demokrasisi için silinmez bir leke teşkil eden, S.S.S.R.-i sîh ve demokrasî hâmisî, Almanya ile Japonya'yı ise irtica ve Rusya'yı parçalayan bir kuvvet gibi telâki ediyorlar. Böyle bir beynelmîl vaz'iyet karşısında rus partilerinin pozisyon almakta oldukları üzerinde durarak, hatip, siyasi fırtınanın hütlü anında istiklâlcıların pozisyonu ne olacaktır? diye soruyor ve ilâve ediyor:

„Buna 15 yıldan beri S.S.S.R.-de cereyan eden hadiseler aydın ve kat'i cevap veriyorlar.

Moskva hakimiyetle vaki olan ve ziyancılıkтан müsellâh kıyama kadar muhtelif şekil alan mücadeleler serisini takip ettiğimiz zaman daima Ukrayna, Kazakî ölkeleri, Kafkasya, Türkistan ve „Sibirya" isimlerini esdiyoruz. Üçüncü Enternasyonal hükümetle yalnız bunlar çarpışıyor ve „büyük rus milleti" değil, ancak bu milletlerdir, ki yüksek milliyet mefkûresine ruhlanmışlardır. S.S.S.R.-in açığı maruz memtakeraları gösteren haritayı gözden geçirecek olursak gene bu saydığımız memleketlerin isimlerini göreceğiz. Velikorusya'yı dört taraftan bürüyün, Garp'tan — Ukrayna'dan, Kazacılar, Kafkasya, Türkistan ve Sibirya tarikle Uzak Şark'a kadar uzanan bu memleketlerdir, ki siyah bir boya ile açığı maruz, diye gösterilmektedir; bu memleketler, ki bütün Rusya'yı doyuruyorlardı. Topraklarında bitmez-tükünmez servetlere malik olan bu memleketlerdir, ki açlıktan kıvrıyorlar. Halbuki daima açığı maruz Velikorus milleti şimdî refah içinde-dir.

Bu milletler, 15 yıl evvel istiklâllarını ilân ederek milli diğleklerine ermişlerdir. Fakat aralarında anlaşma ve mühteht hareket mevcut olmadığı için, bu istiklâli çabuk kaybettiler. Münterih hareket ettiklerinden beyaz ve kızıl rusların ikilikli darbasına maruz kaldılar. Bu milletlerin milli kurtuluş hareketinin ehemmiyetini medeniyet dünyasına zaman anlayamamıştı ve vaktinde lâzımı yardımcı dahi göstermemişti.

Şimdi gene bu milletler için aktif suretle çarpışmak ve vahit rus cephesine karşı kendi birleşik cephelelerini koymak zamanı gelmiştir.

Bu, kat'î an için rus siyasi cereyanları hazırlanmakta olduğu gibi biz istiklâlcılar

bu milletlerle milli istiklâli ruhunda daha fazla artığı görülmüştür.

Bolşevik rejimi, rus milletinin içerisinde dahi ahlakî bir buhranın vücut gelmesine sebep olmuştur. Uzun süren bolşevik tesiri altında, nüfus, iktidar, ihtirâm hissi berbat bir şekle girecek yerini behtinlik, tereddüt, telaşa bıraktı.

Bunun üzerine milletlerin maruz bulunduğu iktisadî lakr ve sefaleti de ilâve edecek olursak, harp esasında Sovyetlerin bulunacağı vaz'iyeti daha kolay ve açık bir şekilde tasavvur edebiliriz.

Harbin, beşeriyet için ne büyük bir felaket olduğunu bildiğimiz için harbi arzu edemeyeceğimiz tabiidir. Bilhassa kimya, tayyare ve teknik vadisinde elde edilen son muvafakiyetleri gördükten sonra müstakbel harbin tevli edeceği felaketi tasavvur etmek zor değildir. Fakat, harp muhacerecinin arzu edip ememesinden değil, hadisatin objektif seyriden aslıdır.

Harp vuku bulunca, Sovyet Rusya'nın, yukarıda tasvir edeceğimiz dahil vaz'iyeti dolayısıyla harp edemeyeceği şüphesizdir. Vak'aların mantığı bize şu neticeleri gösteriyor: umumi ve daha girift bir anlaş. İşte, Hitler'in bahsettiği müsademe ancak o zaman intizar edilebilir.

Mevzuubahs anlaş. karşısında ilk sırada, zorla Sovyet İttihadına idhal edilen milletler bulunacaktır. Bu milletlerin mevcudiyeti büyük bir tehlike önünde bulunacaktır. Binaenaleyh bu milletler tehlikeye atılmak için şimdiden hazırlık yapmalıdır. Çıkılacak yeğâne yol, milletlerin mühteht bir cephe haline gelmesinde ve fırtınanın kopduğu gün yekdiğerini müdafaa etmesindedir. Ancak bu suretledir, ki tahripkâr anlaş. karşısına karşı, bir teşekkül ve nizama çıkabilecek imkânı hasıl olur.

Buna benzer bir hadiseye 1917-de yani rus imperatorluğu çöktüğü sırada şahit olmuştuk. Sırf ruslar arasında bulunan anlaş. hükümeti iken, gayri rus milletlerle meskûn yerler anlaş. yapıldı ve nazım ve aşvış vücutu getirmek istidamı göstermişlerdir.

Bugün, badiselerinin hazırladığı şeyler, hiç şüphesiz daha kuvvetli olmak üzere 1917-nin bir tekerüründen ibaret olacaktır. Rus

dahi hazırlanmamız. Şunu da kaydedeyim, ki bu milletlerin birinci işi çihanı gözüni açmak olmalıdır. Çihan, S.S.S.R. içindeki kuvvetlerin münasebetini ve mahkûm milletlerin mücadelesindeki manayı anlamalıdır.

S.S.S.R.-i parçalayacağı için, müsellâh çarpışmaya aleyhtar olan Miliyukof'a karşı biz istiklâlcılar bu çarpışmayı tebrik etmiyoruz. Çünkü bu müsellâh çarpışma bize hem içtimai, hem de milli istihlas verecektir.

Bundan da bizim em sade" olan taktiktimiz çıkıyor:

Rusya'nın diğer devletlerle arası bozulduğu zaman içeriden darba vurmağa amade olmalı . . .

Federasyona gelince, biz çok acı tecrübeler neticesinde anladık, ki hiç bir rus siyasi fırkası ve hiç bir rus hükümeti kendi arzusu ile federasyona gitmez. Ona göre, hâl hazırda federasyondan bahsedilemez. Her şeyden evvel rus imperyalizminin kökünü kesmek lâzımdır. Rus imperyalizminin kökünü kesdikten ve Kazacılar, Kafkasya ve Türkistan tarikle Ukrayna'dan Sibirya'ya kadar uzanan bütün milletler hürriyeti ve istiklâllarını elde ettikten sonra, ruslar, ceplerinde taş gizletmeden, federasyondan bahsedebilirler; hem de Şarkî Avrupa ve Şimalî Asya federasyonu . . . O zaman kadar ise, dahili kuvvetleri ve harici amilleri makul surette istifade etmek şartı ile, rus imperyalizmi amansız mücadele lâzımdır."

Şamba Balinof'tan sonra Gürcü ricalinden Gvazava söz alarak demiştir, ki:

„Ruslar iddia ediyorlar, ki Rusya mahkûm ettiği milletlere çok şeyler vermiştir. Bu iddia bir kadar hakikattir. Çünkü Rusya Gürcüstan'a evvela krepostnoy hukuku (kölelik rejimi), sonra da bolşevizm vermiştir; halbuki bunların ikisi de Gürcü milletinin ruhuna yabancı şeylerdir . . ."

Verinden bir rus: — Ya, Stalin! . . ."

Gvazava: — (devamla) „Stalin doğrudan da Gürcüstan'da doğmuştur. Fakat Gürcüstan onu memleketten koğduğu halde, Gürcüler değil, siz onu alarak Moskva tahtına oturtunuz. Şimdi cezasını da çekiniz."

Muhalefetin vukluğuna rağmen müzakere harareti devam ediyor. Söz istiyenlerin ardı kesilmiyor. Yalnız vakit çok geçmiştir. İhtimale zaruretli kapanmak mecburiyetinde kalıyor. Hazırın vaktün böyle çabuk geçtiğine hayret ediyor ve istemiyerekten dağılmağa başlıyor. Kapıda, sokakta, gruplar halinde, muhtelif dillerde maruz hakkında fikir ve mütalaaalar söyleniyor. Maruzdan alınan umumi intiba bu merkezdedir, ki:

Mahkûm milletlerin kurtuluş yolunda kuvvetlerini birleştirmeleri bakımından Dr. Mir Yalup Beyin maruzası çok ehemmiyetli olmuştur.

millet için çıkar yol Sezar veyahut bir diktator aramak ise, bu çare, tabii itibarile, demokrasî ve teşkilât isteyen diğer milletler için kat'iyen mevzuubahs olamaz. Binaenaleyh yeğâne çare, yakın geçmişte müstakil yaşamağa haklı olduğunu göstermiş milli devletlerin ihya ve teşekkülündedir. Ancak bu suretledir, ki fazla kan dökülmemiş ve anlaşının önüne geçilebilir.

Me's'elenin bu şekilde halî yalnız kurtulmam isteyen milletlerin değil, rus milletinin de menafii icabıdır. Tarih gösterdi ki, milletlerin kurtuluşu hadisat seyirinin mantığı tarzda bir itimamıdır ve kendi milletinin iyiliğini isteyen rus ricalının diğer milletler üzerinde hakim bir mevki işgal etmek düşüncesinden vaz geçmeleri zaruridir.

Siyaseten hür milli devletler kendilerini Çin seddi ile ihate edemezler. Bunlar pek tabii olarak, kendi dahili hayatını muntazam bir şekle bağladıktan sonra çihanın muhtemel iktisadî kusunlarını sevkle yekdiğerine hatta Rusya ile münasebet tesisine mecbur kalacaklardır. Fakat bu münasebat bir mahkûmum hakimle münasebatı gibi değil, müsavı hak ve hukukta olan tarafların münasebatı şeklinde olacaktır.

Aksi takdirde, Milletler kendi mukaddes haklarını elde edemezlerse, sabık Rusya imperatorluğu dahilinde hiç bir zaman asayiş ve intizam olamayacak ve memleket, daimi bir karışıklık, kanlı hadiselerle sahne olmaktadır kurtulmuş olacaktır. Ve bu karışıklık yalnız Rusya'da kalmayacak, bütün Asya ölkesine hatta Avrupa'ya kadar geçecektir.

Unutmamalı ki, Rusya'da vuku bulan ihtilâl iki esas üzerinde yürüyordu: baharlı bir harp, topraksız köylünün arazi sahibi ve hükümet elinde toplanan araziye elde etmek istemesi gibi iktisadi bir esas. Diğeri de çarRusya'nın ziyatiki altında bulunan gayri rus milletlerin ayrılacak, milli ve müstakil bir devlet halinde yaşamak arzusu gibi milli bir esas. Bu me's'elenin birincisi yani köylü me's'esi daha bolşevikler mevki iktidare gelmeden kısmen halidemiş idi se de, ikincisi, yani milletler me's'esi ihtilâli müteakip hükümet başına gelen rus liberalleri tarafından temamen menfi bir alaka ile karşılanmıştı. Bolşevikler ise milli me's'elenin ehemmiyetini anlayarak

Muhacirler arasında

Talebelerin protestosu

Aldığımız malûmata göre, İstanbul Yüksek mekteplerinde tahsile bulunan Azerbaycanlı talebeden 25-30 kişi, müsteker imza ile Azerbaycan Talebe Birliği nam altında çalışan cemiyet ve reis ilam etdine aleyhine, muhtelif alakadak cemiyet ve müesseselere bir protesto göndermişlerdir.

Protestoda, Talebe Birliği elinde eden İslam emfendi namında birinin Birlik işlerini bozduğu, yanlış, zararı ve ağır hareketlerde bulunduğu, aynı zamanda öteberinden gelen yabancı tesdirler altında muhtelif şayışlar elinde âlet olduğu kaydedilerkey keyli bir surette idare edilen bu cemiyetin Azerbaycan Talebeliğini temsile sahalıyettar olmadı ve olmayacağı, binaenaleyh protestoyu imza edenlerin bu cemiyete kat'iyen alakadar olmadıği beyan edilmiştir. Protestoyu imza eden talebeler aynı zamanda, bu halile hayırdan ziyade zarar veren bu cemiyetin kapatılmasını faydalı olacağı teklifi dahi ileri sürmüşlerdir.

Protesto, alakadar teşekküllerden 1) Türk Talebe Birliği, 2) „Turan" cemiyetine, 3) Türkistânî Gençler Birliğine, 4) Azerbaycan Gençler Birliğine, 5) Azerbaycan muhacirlerine yardım cemiyetine, 6) Kafkasya Talebe Birliğine ve sairere gönderilmiştir.

Şu hadiseyi kaydederken, şuna da işaret edelim ki mevzuubahs protestoyu imza eden talebeden bir kaçının — bizzat şahit olduklarından dolayı — kat'iyen söylediklerine göre Azerbaycan Talebe Birliği reisliğini yapan ve bugün İstanbul darülfünununda talebe olan İslam emfendi, bir kaç sene evvelsi Genç'eden firar etmiş ve orada iken komünist fırkasına mensup azalardan biri olmuştu. Komünistliği dolayısıyla Genç komsonallar (genç komünistler) teşkilâtı elinde heyetinde çıkararak bazı talebeleri, senin baban milliyetçidir, müsavatçısıdır, diye tehditte bulunmuş ve bu kabil ithamlarla bir kaç talebeyi mektepten tartı etmiştir.

Bize kalırsa, sağlam düşünceli, milliyetçi Azeri talebelerinin protestosu dahi, her türlü müzir zihniyet ve hareketlerden uzak bulunması lâzım gelen bir talebe birliğinin bu gibi mabizi lekeli, şayışlar tarafından idare edilmiş emfendisine ve kendi sıralarında bozguncu, müst unslurlara yer veremeyecek gibi sağlam bir tedbirden ileri gelmiştir.

Millî ve içtimai me's'eleler hususunda çok hassas olduğunu öteden beri bildiğimiz milliyetçi talebelerimizin bu hayrkar hareketini takdirle karşılamak, kendilerinin yakın bir zamanda sağlam ve yeni bir teşekkül etrafında toplanmalarını da temenni ederiz.

derhal bunun üzerinde oynamağa başladılar ve milletlerin temamen ayrılarak müstakil bir halde yaşaya bileceğini ileri sürdüler. Bu cihat bolşeviklerin kuvvet bulmasında ve hükümet mevkiini ele geçirmesinde büyük rol oynamıştır. Trotski, kendi yazılarında bu me's'elenin ehemmiyetini ayrıca kaydetmektedir. Rus liberalleri tarafından muhassim gibi karşılanan milletler bolşevikler bu hususta itimat ve sempati beslediler. Fakat bolşevikler de hükümet başına geldikten sonra, çarizm ricalı gibi imperyalist olduklarını göstermek gecikmediler.

Bu suretle, milletler me's'esi gene eskide olduğu şiddet ve ehemmiyetini muhafaza etmektedir. Milletler, kurtuluşun ibaret ideallerinden hiç bir zaman vaz geçemeyeceklerdir. Bu, onların artikule de foisidir.

Bu mücadelenin önüne geçilemez. Bölünmez, vahit bir Rusya, daha federatif şekilde bile, ancak zorla, kuvvetle vücut gelebilir ki, bunun da rus menafisine uygun olduğu söylenmez, zira yukarıda kaydettiğimiz gibi bu milletler hiç bir zaman müteazzi bir şekilde yekdiğerine bağlamak imkân haricindedir. Rus hakimiyetine karşı beslenen hüsumet ve nefret hissi her zaman baki kalacaktır.

Iran'ın büyük tarihî Sadi anlatıyor: Bir gün gemilerinin batacağına gören yolcular kurtuluş için Allaha yalınır ve dua ediyorlardı. Öteden, geminin batması için Allaha yalvaran bir kölemin sesini duyunca, Sadi sordu: „Yaplığın ne, deliridin mi? Neden geminin batmasını istiyorsun? Gemi batınca sen de beraber batacaksın, dedi. Köle cevap olarak dedi, ki: „Evet, doğru, ben de batacağım, fakat daima beni azarlın, tekdir eden sahibim de batmış olacaktır."

Milletleri zorla Rusya'ya idhal etmenin psikolojisi, aceba bu kölemin psikolojisine benzemez mi?

Dr. Mir Yalup Tashih: Geren nushada derpedilen tebriklerde yanlışlık eseri olarak Amur yerie Amudarya denilmiştir. Tashih ezirine.

Cheredakteur und Verleger: M. B. Resul-zade Verantvortlicher Redakteur: Hilal Münselli Berlin-Charlottenburg. Druck: A. Wesemann, Berlin S.W.11, Stresemannstraße 72